

ACC. N:R M. 15013: 1-6.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Lante Gudmundson, Förelövholm*
Härad: *Bjäre* Berättare: *Almer Karlsson, Himmelstorp*
Socken: *Förelöv* Berättarens yrke: *lantbrukare*
Uppteckningsår: *1960* Född år *1899* i *Förelöv*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Liesvide. s. 1-6.

LuF 113

2/3-60

1.

ACC. N:R M. 15013: /.

L U F 113 Liesmide

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När liesmidet tog sin början här på hallandsåsen är nog omöjligt att ange. Ej håller kan jag exakt nämna när den slutade, varför den upphörde berodde väl på att liarna mera fabriksmässigt tillväarkades.

En lantbrukare i Himmelstorp Almer Karlsson kan omtala för mig att han hade en morfar som hette Andrias Bengtsson som bedrev liesmide, men inte bara liesmide utan också yxor o knivar smidde han. I min ägo har jag en av honom smidd kniv troligen tillverkad på 1880 eller 90 talet. Andrias Bengtssons ålder kan inte anges men han avled i början på 1900 talet. Han lärde liesmidet av sin farfar.

Andrias Bengtsson hade ett litet jordbruk i Himmelstorp på Hallandsåsen och då utkomsten av den tidens jordbruk med den magra och svårbrukade jorden inte gav vad som var önskvärt för livets nödtröft så var det naturligt att han sökte något arbete som kunde giva en välbehövlig förstärkning. Han uppförde på sin gård en egen smedja, den uppfördes i en backe så att den ena långväggen utgjordes av marken på vilket taket vilade den andra långväggen gjorde han av gråsten vilken han brutit upp ur ~~den~~ joden vid nyodlingar som han i sin ungdoms dagar i ganska stor omfattning utfört.

Facts. blad 2

Liesmide.
forts. från blad 1.

ACC. N:R M. 15013:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2

De båda gavlarna på smedjan voro delvis ingrävda i backen delvis
uppförd av grästen. Det är endast ett 30 tal år sedan denna smedja
nedrevs varför min berättare mycket väl kunde beskriva den då han
där som barn sett på när det smiddes i den. På lantbruket hade Andrias
2 kor och en häst några får och en del höns samt svin .

Hästen var behöflig inte bara för jordbruket utan även när han skulle
göra långfärder för att sälja de liar som han hade smitt. Han hade
i regel inte annan hjälp i sin smedja annat än sina pojkar och det
var då mäst för att draga den tunga slipstenen av grästen på vilken
liarna skulle grovslipas. *Den na grova grästen har han ennu kvar.*

Försäljningen skedde i regel genom honom själv .I vissa fall såldes
liarna genom någon lanthandel .

I regel besökte han marknaderna i Ängelholm dessa marknader förekom
en gång i månaden med stormaknader i Mars och Oktober.

En eller två gånger kanske tre gjorde han långresa till Hälsingborg
och Kullabyggen. I regel var det då mer än ett hästfordon ty det
var alltid någon annan som hade något att sälja som också körde ut
på försäljning. Andrias hade en bror som sysslade med snickeri

Forts Blod 3

varför han tillverkade lieskaft ,mejetyg, rävsor och andra saker som kunde säljas i samband med att hans bror sålde liar. Min sagesman säger att de brukade vid sina resor att övernatta i någon lada varför han inte kan avgöra huruvida de vor välsedda eller ej.

Liarna såldes i regel i minut, men det såldes även liar till de lant- handlande som de under sina färder påträffade. Liesmidet skedde i regel under en 5 å sex veckors tid och då brukade han att tillvärka en 50 å 60 st samt en del knivar och yxor.

Priserna på liar vid sekelskiftet rörde sig nog om ungefär 80 eller 90 öre per st. minutförsäljning.

Att liesmidet minskat berodde givetvis på att slättermaskiner och skördemaskiner infördes ,Också på att liar mer fabriksmässigt till-
varkades.

Det är ju givet att liar kom till större användning då en del sank- jord ej var utdikad .De så kallade maarna måst man ju slå med lie.

Man köpte i regel sina liar av tillvarkaren som i regel själv var försäljare. I detta fallet hette han Andries Bengtsson och hade sin liesmedja i Himmelstorp på Hallandsåsen. En annan liesmed ~~var~~ som till endast för några år sedan tillverkat liar hette Per Persson och han hade sin smedja i Hjärnarp också på Hallandsåsen. Det var nog en del liar som inköptes vid marknader i staden, dessa marknader i Ängelholm ägde rum en gång i månaden men givetvis var afärerna med liar störst under vår och försommar.

Den lie som fått det bästa berömmet var en lie som tillvarkades av ovan nämnde Per Persson och den kallades för Per persare den hade som stämpel två st P eller så här P.P. Andrias Bengtsson stämplade sina Liar med A.B.

Att en lie var bra kunde man se, då den inte skulle vara helt jämn i bettet innan den var finslipad. Vid denna finslipning lossnade en del fina korn och sedan dessa var avslipade så kunde lien användas.

Olåka storlekar var det. En kortare för ängs och maa skörd och en något längre för hö slätter och för sädesskörd.

Vid slagning av Ljung användes i regel en kraftig lie.

Facts å blod 57

forts fr. blad 4.

ACC. N:R. M. 15013:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

I regel hade man inte råd att köpa mer än en lie åt gången, undantag kunde förekomma då det var någon lantbrukare som också köpte lie till någon dräng eller till någon som. Handskade ^{man} någerlunda varsamt med liarna och var noggrann med slipningen och den efterföljande bryningen samt vässningen med strykspån, så kunde en lie mycket väl vara ett par år, innan den blev smal så man kom in på järnet.

Priserna på liarna var vid sekelskiftet omkring 80 à 90 öre men min berättare säger att han för ett 15 tal år sedan, eller omkring 1950 köpte en Per Persare för 3 kr.. I regel bodde lieförsäljarna under sina resor i någon lada. De brukade att återkomma då de i regel hade bra vara så kunde de få sälja flera gånger.

Liarna användes i regel till både hö och säskörd.

Angående skärans användning kan min sagesman inte minnas något. I regel skärpet man lien efter varje skår = ~~en~~ då man huggit en sträcka av fältet som skulle huggas. Vid skärpningen användes dels brynstensåkallad vädjesten och strykspån.

Exakt årtal för slättermaskinens och skördemaskinens införande här kan ej anges då detta bodde helt på om bönderna hade råd att skaffa dylik.

Lantbrukare Almer Karlsson Himmelstorp Förslövsholm som för mig berättat om liesmidet berättar utöver vad som efterfrågas i frågebrevet, om hur han varit med när hans morfar smidde en lie.

Här följer hans berättelse, vilken jag upptagit på band.

Först skulle den för liarna bestämda längden huggas av järnstängen sedan hamrades biten ut till den grovlek som skulle vara lämplig för att den skulle kunna stålas det vill säga järmbiten skulle klyvas ~~så~~ så att stålet kunde smidas in i den. Sedan järnet åter smitts över stålet så hamrades lien ut så tunn den skulle bli. När ryggen filats eller ~~smidits~~ smidits färdig så skulle sedan lien grovslipas på en stor tung gråstensslipsten (denna grova slipsten av gråsten har min uppgiftslämnare ännu kvar efter sin morfar.)

När gråstenen hade gjort lien någerlunda tunn så blev det att slipa vidare på vanlig slipsten tills att den blev ett gått bett i den. Lien skulle om den var bra vara så hård att den för slipstenen smulades i äggen. Dessa ojämnheter som då uppstod vädjades = bryntes bort innan den finputades och stämplades.